

Nr 196.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående förhöjning
av vissa av statsmedel utgående livräntor; given Stock-
holms slott den 11 mars 1921.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

Henning Elmquist.

---

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
11 mars 1921.*

Närvarande:

Statsministern VON SYDOW, ministern för utrikes ärendena greve
WRANGEL, statsråden ERICSSON, DAHLBERG, MURRAY, ELMQUIST,
MALM, BERGQVIST, HAMMARSKJÖLD, EKEBERG, HANSSON, BESKOW.

Efter gemensam beredning med cheferna för övriga departement
anförde chefen för socialdepartementet, statsrådet Elmquist följande:

Genom kungörelse den 28 juni 1918 (Svensk författningssamling
nr 522) förordnade Kungl. Maj:t, att arbetare, som på grund av genom

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 1 saml. 165 häft. (Nr 196.) 571 21 1

olycksfall i statens tjänst åsamkad skada jämlikt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete vore berättigad till livränta av statsmedel med ett årligt belopp av minst 90 kronor, ävensom genom olycksfall i statens tjänst avliden arbetares enligt samma lag livränteberättigade änka och barn, finge, utöver dem enligt nämnda lag tillkommande livräntor, från och med år 1918 uppbära tilläggsersättning med ett årligt belopp motsvarande tre fjärdedelar av samma räntor. Vidare förordnade Kungl. Maj:t i samma kungörelse, att personer, vilka, utan att vara berättigade till livränta enligt nämnda lag, såsom ersättning i anledning av olycksfall eller ådragen kroppsskada tillerkänts eller kunde komma att tillerkännas livränta eller årligt understöd av statsmedel enligt de i samma lag angivna grunder, finge härutöver uppbära tilläggsersättning med belopp och under villkor i övrigt, som här ovan angivits, dock att dylik förhöjning icke finge äga rum beträffande livränta eller understöd, varå krigstidstillägg åtnjötes.

I skrivelse den 25 september 1920 har riks försäkringsanstalten gjort framställning om att den tilläggsersättning, som avses i förenämnda kungörelse, finge från och med år 1921 utgå med ett årligt belopp, motsvarande 125 procent av livräntan eller understödet.

Beträffande tillkomsten av nu gällande bestämmelser i ämnet torde jag få erinra om följande:

Historik.

Enligt 4 § i lagen angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete den 5 juli 1901 skall, då olycksfall medfört för framtiden bestående förlust eller minskning av arbetsförmågan, i ersättning utgivas en årlig livränta, i förra fallet å 300 kronor och i senare fallet å det lägre belopp, som svarar mot arbetsförmågans minskning, räknat från och med sextioförsta dagen efter olycksfallet eller från den senare tidpunkt, då olycksfallet medfört för framtiden bestående förlust eller minskning av arbetsförmågan; dock att livränta icke skall utgå i de fall, där ej arbetsförmågan blivit nedsatt med minst en tiondel. Har olycksfallet inom två år medfört döden, utgives, förutom begravningshjälp, till änka, när äktenskapet slutits före olycksfallet, en årlig livränta av 120 kronor från dödsfallet, så länge hon lever ogift, och till varje minderårigt barn, som fötts före olycksfallet eller födes efter olycksfallet i ett därförut slutet äktenskap, en årlig livränta av 60 kronor från dödsfallet, till dess det uppnått femton års ålder; dock att, där livräntor till efterlevande skulle sammanlagt överstiga 300 kronor, de skola, i förhållande till vad på en var livräntetagare belöper, till detta belopp nedsättas, så länge anledningen till dylik nedsättning fortfar.

Nämnda lag har upphävts genom lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete, som trätt i kraft den 1 januari 1918. Ersättningsanspråk, som grundas på olycksfall, vilka inträffat före sistnämnda dag, skola dock bedömas enligt äldre lag.

I skrivelse den 9 juni 1917 anhöll emellertid riksdagen i anledning av en inom andra kammaren väckt motion, nr 276, att Kungl. Maj:t måtte utreda, huruvida och på vad sätt en förbättring skulle kunna vidtagas i de arbetares eller deras efterlevandes ställning, som till följd av i statens tjänst ådragen svårare skada tillerkänts livränta enligt bestämmelserna i lagen den 5 juli 1901, ävensom att de förslag till vilka utredningen kunde föranleda, snarast möjligt måtte föreläggas riksdagen.

Efter verkställd utredning i ämnet avlät Kungl. Maj:t till 1918 års riksdag proposition (nr 176) om förhöjning av vissa av statsmedel utgående livräntor. I berörda proposition föreslogs förhöjningen med 50 procent.

I anledning av propositionen väcktes vid riksdagen inom andra kammaren en motion, nr 373, vari hemställdes om sådan ändring av Kungl. Maj:ts förslag, att den ifrågasatta tilläggsersättningen skulle utgå med ett årligt belopp motsvarande hela beloppet av då utgående ränta.

Riksdagen anförde i skrivelse den 28 maj 1918, (nr 243), att riksdagen vid prövning av de förslag, som av Kungl. Maj:t och motionären framlagts, funnit starka skäl tala för, att ifrågavarande livräntor och understöd måtte kunna beviljas till högre belopp än Kungl. Maj:t ifrågasatt. Med hänsyn till den varsamhet, riksdagen ansåge böra iakttagas å statens samtliga utgiftsområden, hade riksdagen emellertid icke funnit sig kunna besluta en så avsevärd ökning av desamma som den av motionären föreslagna, utan hade riksdagen ansett försiktigheten bjuda, att ökningen fastställdes till 75 procent av då enligt nämnda lag utgående belopp. Vid bifall härtill skulle den, som tillerkänts livränta eller understöd, då olycksfall medfört för framtiden bestående förlust av arbetsförmågan, utfå ett belopp av 525 kronor för år, och skulle änka och barn efter arbetare, som genom olycksfall i statens tjänst ljugit döden, tillförsäkras en årlig livränta å resp. 210 och 105 kronor.

Vad Kungl. Maj:ts förslag i övrigt innehöll bifölls av riksdagen.

I enlighet med detta riksdagens beslut utfärdades kungörelsen den 28 juni 1918.

I sin skrivelse den 25 september 1920 har riks-försäkringsanstalten till en början anfört följande:

Riks-försäkringsanstalten.

Enligt de av socialstyrelsen verkställda i »Sociala meddelanden» offentliggjorda beräkningar uppginge det tal, som ansåges motsvara den allmänna stegringen av levnadskostnaderna sedan juli månad 1914, den 25 september 1920 till omkring 170. Såsom kompensation för denna högst betydande stegring av levnadskostnaderna hade nu ifrågavarande i statens tjänst skadade arbetare med flera, vilka av statsmedel åtnjöte livräntor enligt 1901 års olycksfallsersättningslag eller enligt de i samma lag angivna grunder, kommit i åtnjutande av en förhöjning med 75 procent å livräntebeloppet, motsvarande allenast omkring 44 procent av hela prisökningen, medan återstående 56 procent av prisökningen måst bäras av ersättningstagarna själva.

Redan vid tiden för tillkomsten av lagen den 5 juli 1901 syntes ersättningsbeloppen enligt lagen hava ansetts vara ganska låga. Också hade redan vid 1907 års riksdag av enskilda motionärer förslag väckts om höjning av ifrågavarande ersättningar med 50 procent. I ett den 10 januari 1908 avgivet utlåtande hade riksförsäkringsanstalten föreslagit höjning av ersättningsbeloppen med i allmänhet 50 procent, dock att vid smärre skador livräntan skulle utbytas mot kapitalbelopp. Riksförsäkringsanstalten hade då framhållit, att ersättningsbeloppen enligt lagen obestriddligen vore ganska låga i jämförelse med den ersättning, som den utländska lagstiftningen föreskreve, och i många fall alldeles otillräckliga att bestrida kostnaden för ett nödortfigt uppehälle.

Då sedermera förordningen angående ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, den 18 juni 1909 utfärdades, hade ersättningsbeloppen satts 50 procent högre än de i 1901 års lag fastställda. Såsom skäl härför hade vid förarbetena för nyssnämnda författning, bland annat, framhållits, att de enligt 1901 års lag utgående beloppen vore synnerligen knappt tillmätta, om hänsyn toges till de levnadsbehov, som därmed skulle tillgodoses.

Å de ersättningsbelopp, som utginge enligt nyssnämnda förordning om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, hade emellertid jämlikt särskilda kungörelser den 28 juni 1918 (n:r 469), den 20 augusti 1919 (n:r 542) och den 4 juni 1920 (n:r 306) medgivits förhöjning med 50 procent för åren 1918, 1919 och 1920.

Med hänsyn till vad nu anförts syntes det riksförsäkringsanstalten skäligt, att de livräntor, som enligt äldre lag utginge på grund av i statens tjänst ådragen skada, underginge ytterligare förhöjning. I fråga om beloppet av denna förhöjning syntes dock tvekan kunna råda. Riksförsäkringsanstalten hade emellertid utgått från, att en ytterligare förhöjning av dessa livräntor borde bli för framtiden bestående. Med hänsyn härtill syntes försiktigheten bjuda att fastställa den procentsats, efter vilken tilläggsersättning borde utgå, lägre än den nuvarande prisökningen kunde giva anledning till.

För sin del hade riksförsäkringsanstalten tänkt sig, att tilläggsersättningen skulle utgå med 125 procent av de ursprungligen fastställda ersättningarna. Härigenom skulle livränta komma att utgå med högst 675 kronor till skadad arbetare samt med 270 respektive 135 kronor till efterlevande änka och minderårigt barn.

För att möjliggöra en uppskattning av de kostnader, som skulle för statsverket föranledas av ett beviljande av en ytterligare tilläggsersättning med femtio procent åt förevarande ersättningstagare, har riksförsäkringsanstalten låtit från statskontoret, medicinalstyrelsen, arméförvalt-

ningen, vattenfallsstyrelsen, generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen och domänstyrelsen införskaffa uppgifter å de personer, som från nämnda ämbetsverk eller underlydande inrättningar åtnjtit livränta, vilken utgår på grund av lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete eller enligt de i samma lag angivna grunder. De lämnade uppgifterna avse endast sådana skadade arbetare, som tillerkänts livränta uppgående, utan förhöjning, till minst 90 kronor för år räknat, varemot, där så kunnat ske, uppgift lämnats rörande avlidna arbetares samtliga efterlevande, vilka uppbära livräntor. Ehuru de lämnade uppgifterna varit i viss mån ofullständiga, har riksförsäkringsanstalten emellertid ansett, att desamma kunna läggas till grund för en approximativ beräkning av kostnaderna.

Med ledning av de lämnade uppgifterna har riksförsäkringsanstalten låtit utarbета följande tabell, utvisande dels antalet ersättningsberättigade, dels i avrundade tal ersättningarnas årliga belopp enligt 1901 års olycksfallsersättningslag, dels ock ungefärliga beloppen av ej mindre nu utgående tilläggsersättning än även den tilläggsersättning, som skulle utgå i händelse av bifall till riksförsäkringsanstaltens nu föreliggande förslag.

Ersättningsberättigade	Antal	Årligt belopp enligt 1901 års lag kr.	Nu utgående tilläggsersättning med 75 % kr.	Föreslagen tilläggsersättning med 125 % kr.
Invalidier med 30 % och större nedsättning av arbetsförmågan	242	40,000	30,000	50,000
Änkor	98	12,600	9,500	15,800
Barn	133	7,200	5,400	9,000
	473	59,800	44,900	74,800

Kostnaderna för ytterligare höjning av de enligt 1901 års lag utgående livräntor med 50 procent beräknas sålunda för närvarande till omkring 30,000 kronor för år. Härvid är emellertid att märka, att nämnda belopp så småningom kommer att minskas i mån av dödsfall bland livräntetagarna samt på grund av de övriga omständigheter, varigenom ersättningsrätten upphör, såsom exempelvis änkas ingående av äktenskap, barns uppnående av 15 års ålder m. m.

Riksförsäkringsanstalten anför härefter vidare:

I fråga om de medel, som erfordrades för de ytterligare tilläggsersättningarnas bestridande, hade medicinalstyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen

vattenfallsstyrelsen och domänstyrelsen anmält, att tilläggen kunde bestridas av redan anvisade eller eljest tillgängliga medel, vadan särskilt anslag för ändamålet icke behövde av riksdagen äskas. Statskontoret hade härom erinrat, att de livräntor, som utbetalades genom statskontoret, bestredes från ett under dåvarande tionde huvudtiteln i riksstaten uppfört ordinarie anslag, som vore av förslagsanslags natur. Beträffande beväringssmanskapets invalid- och pensionsfond, från vilken understöd till beväringssmän på grund av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, utginge, hade arméförvaltningen anført, att, enligt en av statskontorets fondbyrå till arméförvaltningen översänd tablå över nämnda fonds ställning, densammas tillgångar vid 1919 års ingång utgjorde 4,109,816 kronor 47 öre och vid början av innevarande år 4,191,295 kronor 54 öre, vadan fonden syntes kunna bära de ökade utgifter, som komme att föranledas av den ifrågasatta ytterligare tilläggsersättningen.

Generalpoststyrelsen hade i det avgivna yttrandet omförmält, att någon egenlig livränta enligt 1901 års olycksfallsersättningslag icke utginge från postverket.

Vad slutligen anginge sådana statens livräntetagare, vilka på grund av försäkring utginge sina livräntor från riksförsäkringsanstalten, kunde anstalten givetvis icke av sina medel utbetala något tillägg till dessa livräntor, utan syntes den ytterligare tilläggsersättningen böra utgå från ovannämnda anslag under »tionde» huvudtiteln.

Riksförsäkringsanstaltens hemställen.

Under återopande av vad sålunda anförts har riksförsäkringsanstalten hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att med upphävande av kungörelsen i ämnet den 28 juni 1918 godkänna följande allmänna grunder angående förhöjning av vissa till i statens tjänst skadade arbetare med flera av statsmedel utgående livräntor:

1. Arbetare, som på grund av genom olycksfall i statens tjänst åsamkad skada jämlikt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete är berättigad till livränta av statsmedel med ett årligt belopp av minst 90 kronor, må, utöver till honom på grund härav utgående livränta, från och med år 1921 uppbära tilläggsersättning med ett årligt belopp motsvarande 125 procent av samma ränta.

2. Änka och barn efter arbetare, som genom olycksfall i statens tjänst ljutit döden, må likaledes utöver livränta av statsmedel, vartill de äro berättigade enligt förenämnda lag av den 5 juli 1901, från och med år 1921 uppbära tilläggsersättning med ett årligt belopp motsvarande 125 procent av samma ränta.

3. Personer, vilka, utan att vara berättigade till livränta enligt nämnda lag, såsom ersättning i anledning av olycksfall eller ådragen kroppsskada tillerkänts eller kunna komma att tillerkännas livränta eller årligt understöd av statsmedel enligt de i samma lag angivna grunder, må härutöver uppbära tilläggsersättning med belopp och under villkor i

övrigt, som under 1) och 2) angivas, dock att dylik förhöjning icke må äga rum beträffande livränta eller understöd, varå dyrtidstillägg åtnjutes.

4. Tilläggsersättning till livränta eller understöd enligt nu angivna grunder skall, där Kungl. Maj:t ej annorlunda förordnar, utgå av samma anslag eller medel, varav livräntan eller understödet bestrides.

Utlåtanden över föreliggande förslag hava avgivits av följande myndigheter, nämligen fängvårdsstyrelsen, armé- och marinförvaltningarna, lotsstyrelsen, generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, medicinalstyrelsen, statskontoret, mynt- och justeringsverket, generaltullstyrelsen samt domänstyrelsen.

Utlåtanden
över riksför-
säkringsan-
staltens
förslag.

Av de inkomna utlåtandena, i vilka riksförsäkringsanstaltens förslag i regel lämnats utan erinran, må här återgivas följande:

Medicinalstyrelsen anför:

Vad medicinalstyrelsen och därunder lydande förvaltningar anginge, utginge enligt särskilda brev livräntor av i framställningen angivet slag, överstigande 90 kronor för år, till allenast två till följd av olycksfall i arbete skadade arbetare med respektive 135 och 100 kronor för år samt till stärbhusdelägarna efter en till följd av dylikt olycksfall avliden arbetare med 120 kronor till änkan och 60 kronor till ett barn. Samtliga dessa livräntor jämte därå enligt Kungl. Maj:ts kungörelse den 28 juni 1918 medgiven förhöjning utginge av förslagsanslaget till hospitals underhåll. På skäl, som riksförsäkringsanstalten anført, funne styrelsen en ytterligare förhöjning av dessa livräntors skäligen blygsamma grundbelopp vara synnerligen önskvärd. Styrelsen ansåge sig emellertid böra ifrågasätta huruvida icke tillägg å ifrågavarande livräntor kunde utgå enligt samma grunder, som stadgats i fråga om dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst, varigenom skulle vinnas att tilläggen kunde utgå i mera direkt förhållande till socialstyrelsens i »Sociala meddelanden» offentliggjorda beräkningar å den allmänna stegringen av levnadskostnaderna. Därest emellertid tekniska svårigheter för förhöjning enligt berörda grunder skulle anses föreligga, vilket emellertid beträffande de från hospitalsanslaget utgående livräntorna icke syntes styrelsen vara fallet, ansåge sig styrelsen böra tillstyrka riksförsäkringsanstaltens förslag.

Medicinal-
styrelsen.

Statskontoret yttrar:

Då statskontoret i utlåtande den 21 januari 1918 yttrade sig i anledning av det av riksförsäkringsanstalten kort förut framlagda förslag om beredande av en för framtiden bestående förhöjning i vissa av statsmedel utgående livräntor, beviljade med tillämpning av 1901 års olycksfallsersättningslag, hade statskontoret framhållit några omständigheter, som enligt ämbetsverkets mening talade för att giva den föreslagna tilläggsersättningen formen av en mera tillfällig förhöjning i likhet med de dyrtidstillägg, som anvisats att utgå till pensionerade f. d. befattningshavare i statens tjänst eller till pensionsberättigade änkor och barn efter sådana befattningshavare. Då det nu gällde en ytter-

Statskontoret.

ligare förhöjning av ifrågavarande livräntor i den utsträckning, att förhöjningen skulle uppgå till 125 procent av livräntans ursprungliga belopp, kunde det visserligen synas, som om ännu starkare skäl skulle kunna anföras till förmån för den ytterligare tilläggsersättningens anordnande såsom ett mera tillfälligt dyrtidstillägg i stället för, såsom riksförsäkringsanstaltens förevarande förslag innebure, en för framtiden bestående förhöjning. På de skäl, som föranledde, att den år 1918 medgivna livränteförhöjningen erhöll karaktär, av en för framtiden bestående förmån, ansåge sig statskontoret nu icke böra i detta avseende göra någon erinran mot föreliggande förslag, hälst dessa livräntors ursprungliga belopp blivit så knappt tillmätta, att de med nu föreslaget tillägg måste anses skäliga, även om de allmänna prisförhållandena skulle utvecklas därhän, att fördyringen komme att understiga 125 procent av prisen före kristiden.

Statskontoret funne sig alltså böra hemställa om bifall till vad riksförsäkringsanstalten föreslagit.

Liksom för närvarande vore fallet med vissa av de nu medgivna tilläggsersättningarna skulle enligt förslaget jämväl vissa av de förhöjda tilläggsersättningarna bestridas av det under elfte huvudtiteln i riksstaten upptagna förslagsanslaget »statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbetet» (1921 XI A 21). Detta anslag, som kvarstode vid det av 1917 års riksdag bestämda beloppet av 15,000 kronor, hade i allt högre grad överskridits och visade för år 1919 en brist av över 73,000 kronor. På grund härav och då nu vid bifall till föreliggande förslag ytterligare anspråk komme att ställas å detta anslag, finge statskontoret fästa uppmärksamheten å behovet av anslagets förhöjning, förslagsvis till 90,000 kronor.

Departements-
chefen.

Sedan frågan om beredande av förbättrade existensvillkor för vissa livräntetagare enligt 1901 års lag senast var före, hava levnadskostnaderna stigit högst avsevärt. Vid tiden för utfärdande av 1918 års kungörelse i ämnet uppgick enligt socialstyrelsens beräkningar det tal, som anses motsvara den allmänna stegringen av levnadskostnaderna sedan juli månad 1914 till 119. Motsvarande tal för den 31 december 1920 är 171. Svårigheten för att icke säga omöjligheten för en person, som är i total avsaknad av sin arbetsförmåga, att under rådande förhållanden existera å honom nu tillkommande belopp — 525 kronor — torde ligga i öppen dag. En dylik invalid arbetare måste därför i regel vara nödsakad att anlita fattigvården. Då emellertid den skada, som vållat hans invaliditet, åsamkats honom genom arbete i statens tjänst, synes det mig böra åligga staten ej fattigvården att bereda honom ett nödortfört uppehälle. Vad då beträffar formen för dylik hjälp från det allmännas sida kunde det visserligen ifrågasättas att nu vidtaga en mer tillfällig förhöjning av ifrågavarande livräntor och understöd. Men då

dessas med nu föreslagen höjning, trots den stegring av penningvärdet, som är att förvänta, uppenbarligen icke räcka till mer än nödtorftig hjälp, synes mig förhöjningen även denna gång böra göras permanent. Med hänsyn jämväl härtill anser jag förhöjningens storlek vara väl avvägd och finner kostnaden för statsverket, till en början omkring 30,000 kronor om året, icke avskräckande i betraktande av det behjärtansvärda ändamålet.

Då riksdagen redan slutbehandlat elfte huvudtiteln i riksstaten, måste frågan om höjning av det under nämnda huvudtitel upptagna förslagsanslaget till »statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete» anstå till ett följande år.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att den enligt kungörelse den 28 juni 1918 utgående tilläggsersättningen till vissa i statens tjänst skadade arbetare med flera måtte för tiden från 1921 års början utgå med belopp, motsvarande 125 procent av vederbörande livränta eller understöd.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skulle avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Conr. Falkenberg.